

COM ES POT IMPULSAR LA RECUPERACIÓ D'UNA MEMÒRIA HISTÒRICA PLURAL I DEMOCRÀTICA DELS ARXIUS

L'exemple del projecte *Memòries d'una feixa*
a l'Arxiu Municipal de Matadepera

Raül Aguilar Cestero

INTRODUCCIÓ

En la nova societat de la informació, els arxius estan cridats a tenir un paper essencial en la construcció social del passat i de tot el que això representa. No tan sols perquè els arxius són els encarregats de preservar aquest passat, sinó també perquè tenen la missió de difondre socialment aquest passat sota paràmetres de qualitat científica i pluralisme democràtic. És a dir, tenen la missió de fer que aquest passat esdevingui novament present i això, com deia el poeta, és una arma carregada de futur. Però en aquesta tasca els arxivers no estan sols. Historiadors, periodistes, legisladors i molts altres col·lectius científics i professionals, així com el teixit associatiu i cultural del país, també estan cridats a tenir un paper essencial en aquesta recuperació del nostre patrimoni històric. Per tant, és imprescindible que els arxius busquin i estableixin múltiples formes de

cooperació amb tots aquests agents socials per produir, entre tots, un relat veraç i comprensible del passat, a l'altura de les demandes del present.

Els grans arxius estan acostumats a difondre, planificar i participar en projectes d'investigació històrica basats en els seus fons, però la limitada capacitat humana i material dels arxius més modestos fa molt més difícil que puguin engegar projectes equiparables a escala local, regional o comarcal. Aquesta situació s'ha agreujat terriblement amb les polítiques de retallades dels darrers anys, que han afectat les subvencions a la recerca i a la difusió cultural. Malgrat tot, creiem que un modest arxiu local també està en condicions d'engegar un projecte igualment vàlid i capaç de despertar l'interès de la seva comunitat. Perquè això sigui possible, aquests projectes han de recuperar de l'oblit aquelles memòries latents a la comunitat que no disposen dels canals adequats per expressar-se —perquè els canals oficials i oficiosos no se n'ocupen—, però que tenen un pes significatiu en la col·lectivitat i que, en ser despertades, provoquen una reacció en cadena a la societat, que l'enriqueixen des de múltiples perspectives: social, política, cultural i econòmica. La clau perquè aquest petit miracle succeeixi no és tant disposar de grans recursos i una exhaustiva planificació com ser capaços de donar en la diània de la memòria col·lectiva adormida, i això només s'aconsegueix fent un treball de recerca de fons documentals d'arxiu, recorrent a les fonts orals i disposant d'un equip de treball multidisciplinari capaç de situar tota la informació recollida en el seu context històric de manera veraç i contrastada, construint un discurs coherent, socialment compromès i obert a la participació ciutadana.

Per aquest motiu, creiem que seria de molta utilitat disposar d'un model o guió que permetés als arxius més modestos engegar projectes de recuperació de la història local o de la memòria històrica, com s'ha anomenat els darrers temps, que garantissin uns mínims de qualitat, rigor científic i capacitat d'incidir de manera crítica en la visió del passat i del present que té la societat. Igualment, un projecte d'aquestes característiques porta aparellats molts beneficis directes i indirectes per al mateix arxiu, ja que el converteix en referent dins i fora de la localitat i el revalora dins de la mateixa organització municipal, on, massa sovint, és menystingut i infravalorat.

L'objectiu específic d'aquest treball és, per tant, presentar i desenvolupar els elements clau que ha de tenir en compte un projecte de recerca i difusió de la història local impulsat des d'un arxiu. Per elaborar el treball ens hem basat en l'experiència del projecte que, amb el nom de *Memòries d'una feixa*,¹ va engegar l'Arxiu Municipal de Matadepera (AMMAT) entre els anys 2006 i 2012

(Aguilar, 2012). Inicialment, va ser l'arxiver municipal, Vicenç Ruiz, qui va posar en marxa el projecte, va cercar la financiació necessària, va aconseguir els suports imprescindibles dins del govern municipal i fa formar l'equip de treball, convertint-se en l'ànima del projecte, però durant els anys finals Vicenç va deixar l'arxiu municipal per dedicar-se a d'altres reptes professionals. Aleshores, el projecte va ser adoptat pel nou arxiver municipal de Matadepera, Jaume Muñuera, que ha estat clau en la publicació final dels resultats.

Fins al moment, aquest projecte ha donat lloc a una gran varietat d'experiències divulgatives en forma d'articles en revistes d'història, articles de premsa, tesines, una tesi doctoral, un llibre, articles en revistes internacionals, comunicacions en congressos, conferències, programes de ràdio i visites guiades i està previst que, en el futur pròxim, també doni lloc a materials didàctics per a les escoles i els instituts del municipi, així com alguna exposició.

Una àmplia difusió que, durant aquests darrers anys, ha tingut una clara incidència a escala local, en el sentit que ha potenciat la participació ciutadana activa en la solució de determinats problemes del seu entorn, com ara: l'èxit de campanyes reivindicatives de protecció del paisatge i dels boscos, la recuperació de determinats elements del patrimoni material —com els forns de calç de Sant Llorenç— o la reintroducció de pràctiques agrícoles i ramaderes desaparegudes que milloren la gestió del bosc i la lluita contra el risc d'incendis dins del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i la serra de l'Obac. Aquests són, des del nostre punt de vista, els objectius generals d'incidència social i de vocació cívica

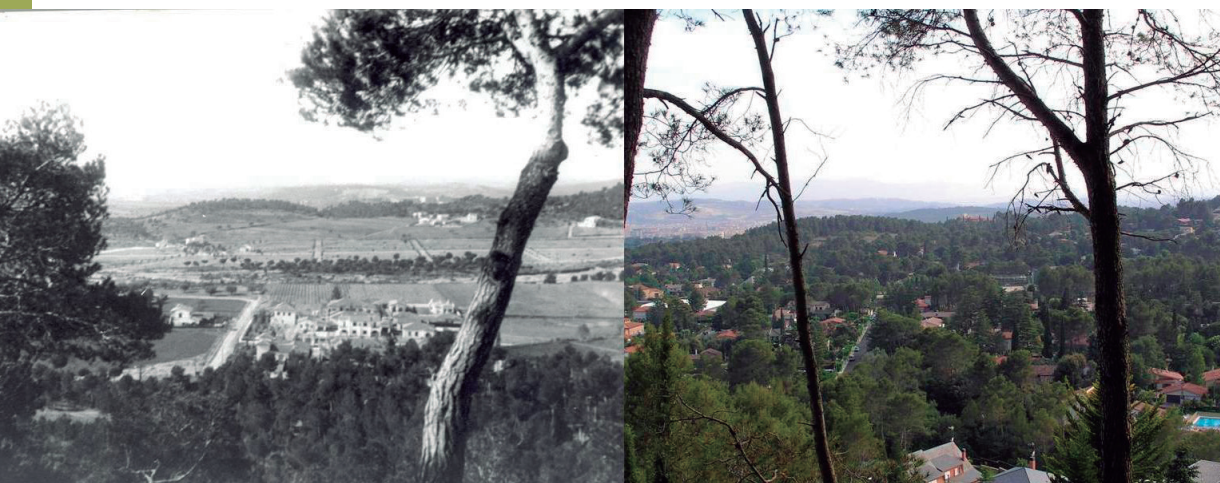

FIGURA 1. Comparativa d'un sector de Matadepera entre els anys 1950 i 2005. Allà on hi havia cultius de vinya i cereals ara hi ha urbanitzacions.

als quals ha d'aspirar tot projecte de recuperació de la història local impulsat des d'un arxiu. Evidentment, cada municipi té les seves particularitats, però, tot i així, es poden establir clarament una sèrie de pautes i passos que cal seguir que garanteixen un mínim de qualitat científica, esperit crític i funcionalitat social per a aquests tipus de projectes.

Igual que Matadepera, hi ha infinitat de municipis a Catalunya que han patit una transformació radical al llarg del segle XX. Matadepera va passar de ser un petit poble rural, de poc més de cinc-cents habitants, dedicat eminentment al cultiu de la vinya i els treballs del bosc, a ser un municipi residencial de més de vuit mil habitants en el qual la urbanització desmesurada del segon franquisme i l'actual democràcia han fet desaparèixer tot vestigi de la seva centenària cultura pagesa tradicional. Una situació similar es pot dir de moltes altres poblacions rurals que han crescut i s'han diversificat i de pràcticament totes les poblacions de pescadors de la costa catalana, el patrimoni cultural de les quals ha estat arrasat per la febre del turisme de masses durant la segona meitat del segle XX. La incidència de la transformació o del mal anomenat progrés pot variar d'un municipi a un altre, així com el tipus de cultura desapareguda que viu latent en la memòria de les persones d'una localitat, sobretot en les d'edat més avançada, però les ganes de redescobrir-la i de revalorar-la són les mateixes arreu del territori català, perquè la necessitat de saber qui som i d'on venim és una necessitat gairebé universal i els silencis imposats sobre la nostra societat han estat massa grans i massa importants perquè continuïn enterrats.

1. EL PAPER DELS ARXIS EN LA DIFUSIÓ D'UNA MEMÒRIA HISTÒRICA PLURAL I DEMOCRÀTICA

Tot i que al nostre país l'emergència de moviments memorialístics i el seu ressò social i polític és relativament actual, el fenomen neix amb «les commemoracions dels morts de la Primera Guerra Mundial [...] de principis de la dècada del 1920», que van ser «sens dubte la primera manifestació d'aquesta emergència de la memòria lligada a una crisi profunda de la transmissió» (Traverso, 2008: 19-20), pròpia de la modernitat. I és en aquest món modern i postmodern, en el qual tot és efímer i transitori, on la societat de masses imposa un estil de vida urbà anònim que es regeix per les exigències de la producció i el miratge del creixement econòmic il·limitat, on irromp la memòria com a fenomen social i polític. Segons Enzo Traverso (2008: 18), com a «reacció davant l'adveniment

d'un món que ha perdut amb el seu passat el sentit mateix del passat: un món sense memòria».

En el món actual, el paradigma memorial és el camp de concentració d'Auschwitz que representa la Shoah. Tot i així, la percepció de l'Holocaust que domina en l'actualitat no és la mateixa que va dominar la postguerra a partir del 1945. La idea dominant en acabar la Segona Guerra Mundial va presentar el nazisme i el feixisme com un parèntesi, com una bogeria momentània de la qual el continent europeu sortia com un convalescent després d'una greu malaltia que havia estat a punt de dur-lo a la tomba, però de la qual, un cop recuperats, calia passar pàgina per mirar endavant. Així doncs, en la postguerra mundial, els testimonis de la barbàrie nazi-feixista foren ignorats en pro d'una utòpica idea de progrés en la qual no hi havia espai per a l'experiència de la barbàrie de Primo Levi i de tots els supervivents de l'Holocaust. El silenci sobre aquest passat es justificava, com sempre passa, en favor de la seva «superació» i de la reconciliació. Enfront d'aquest mur de silenci i d'indiferència, els testimonis dels camps de la mort van reivindicar la memòria com un deure pendent, no acomplert, d'una societat oblidadissa. Segons Enzo Traverso (2008: 28), «Primo Levi parlava d'un ús alhora terapèutic i pedagògic de la memòria: terapèutic per a les víctimes privades de reconeixement i pedagògic per a la societat, culpable del seu oblit i de la seva indiferència».

D'una manera similar a com els supervivents dels camps d'extermini nazi van reclamar a la societat que escoltés la veu del seu dolor silenciats, fins a aconseguir-ho, des de fa dècades al nostre país, les víctimes del franquisme reclamen que s'escolti i es reconegui institucionalment el seu patiment i la seva lluita en favor de les llibertats democràtiques, cosa que encara no s'ha fet, més que de manera esporàdica en algunes comunitats autònomes, però mai al màxim nivell de l'Estat. Com molt bé explica l'historiador Ricard Vinyes (2009: 32), «aquesta expressió col·loquial i popular que s'ha instal·lat entre nosaltres, recuperar la memòria històrica, no és més que una metàfora social que expressa un desacord moral, una insurrecció ètica davant del model d'impunitat i les seves conseqüències en la construcció del relat fundacional sobre la nostra democràcia que han mantingut els successius governs des del 1977».

Els perills de la memòria: victimisme, religió civil i memòria equitativa

L'emergència de la memòria històrica coincideix amb l'adveniment del testimoni com a protagonista i portaveu de les víctimes de la història, d'una història silenciada pel discurs oficial o benpensant, però la visió del passat que exposa la memòria de les víctimes presenta perills d'interpretació històrica evidents, que han estat advertits per molts historiadors i que els arxius han de tenir molt en compte a l'hora d'impulsar una política de difusió dels seus fons d'arxiu o un programa de recuperació d'aquestes memòries. L'historiador Ricard Vinyes (2009: 23) estableix dos perills bàsics de distorsió de la història que es deriven de la memòria de les víctimes. En primer lloc, el perill de fer de la memòria de les víctimes una espècie de «religió civil del món occidental» amb els seus dogmes (el «deure» de memòria) i els seus rituals (les commemoracions, els museus, etc.) i, en segona instància, convertir aquest dolor en un principi d'autoritat substitutiu de la raó.

Des d'un punt de vista històric és fals que tots els que se'ns presenten com a víctimes ho siguin en realitat. Per exemplificar aquesta distorsió, Enzo Traverso (2008: 29) explica que «un infant jueu gasejat a Auschwitz és sense cap mena de dubte un víctima innocent, [però] un insurrecte del gueto de Varsòvia era també un combatent que havia triat precisament defugir el paper de víctima que els seus perseguidors li havien assignat. Moriria amb les armes a la mà i considerar-lo una simple víctima no li faria justícia».

Un altre perill que cal evitar és reproduir el discurs d'una memòria equitativa, com el que acostumen a reproduir els discursos oficials dels estats amb carències democràtiques respecte a la seva història recent més traumàtica. Aquest tipus de memòria equitativa s'entesta a manipular la història i les evidències documentals per igualar el record i els homenatges a les víctimes amb el record i les homenatges als botxins, com si fossin dues cares d'una mateixa història nacional que no es pot canviar i que, per tant, cal oblidar, passant pàgina. El summum d'aquesta equiparació el va escenificar el govern socialista espanyol a la desfilada militar del 12 d'octubre de 2004, dia de la Hispanitat, quan el ministre de defensa, José Bono, va fer desfilar plegats dos soldats veterans espanyols, un que va pertànyer a la División Azul franquista que va combatre, juntament

amb les tropes nazis, contra els soviètics a Rússia i un veterà soldat republicà espanyol que, després de la Guerra Civil espanyola, va combatre a la Divisió Leclerc contra els nazis durant la Segona Guerra Mundial. Recentment, fins i tot la delegada del Govern espanyol a Barcelona, Llanos de Luna, s'ha permès la llibertat d'anar molt més enllà i condecorar participants d'aquesta mateixa División Azul en un acte de lliurament de medalles de la Guàrdia Civil a la capital catalana, fet que deixa de banda l'equiparació entre víctimes i botxins de l'anterior govern socialista per tornar, novament, a l'enaltiment dels botxins propi de la dictadura franquista. Sens dubte, actuacions com aquesta són tota una evidència de les simpaties i les afinitats ideològiques dels partits de govern espanyols, però no cal oblidar que, en molts països de la UE, homenatges d'aquest tipus són impensables i, fins i tot, constitutius de delictes.

La memòria històrica de la repressió, la II República i l'antifranquisme

Posar l'accent en les víctimes dels totalitarismes del segle XX a l'hora d'explicar el passat afebleix la interpretació, la consciència històrica i l'anàlisi crítica del passat i no permet entendre, ni tan sols, per què van existir aquestes víctimes. Això no vol dir que un projecte de recerca i difusió de la memòria històrica no hagi d'intentar comptabilitzar i estudiar en profunditat la repressió abans, durant i després de la Guerra Civil per part de tots els bàndols en confrontació i situar cada un d'ells en el seu context, sinó tot el contrari, ha de fer-ho obligatòriament. Però per sobre d'aquesta tasca d'investigació dura i sovint dolorosa, el centre del relat històric no han de ser mai les víctimes directes o indirectes i el seu patiment, sinó els valors democràtics de llibertat, igualtat i solidaritat que van representar els homes i dones que van lluitar en la defensa de la II República i l'antifranquisme. En aquest sentit i citant Primo Levi, Ricard Vinyes (2009: 36) ens recorda que:

Davant el que és irreparable, el perdó no té sentit. No ho té ni la demanda de disculpa per part de l'Estat, ni la concessió que pugui fer la societat afectada. No hi ha res a perdonar. [En el cas espanyol] El dany causat pel cop d'Estat i els quaranta anys de dictadura d'un Estat que va fer de la violència el seu valor principal [...] ha tingut unes conseqüències i un llegat senzillament imperdonables. Tan sols ha de ser explicat, admès i assumit amb totes les conseqüències que la societat determini des de la perspectiva democràtica. Res més.

L'emergència d'una memòria plural com a dret democràtic

Davant d'una memòria oficial interessada, monolítica i poc democràtica, a les darreres dècades i a base de molt d'esforç soterrat i invisible per part de la societat civil, s'ha articulat una demanda social de coneixement del passat que exigeix una història rigorosa i no partidista del nostre passat més convuls. L'historiador Xavier Domènech (2009: 430) ho explica meravellosament bé quan sosté que «s'equivoquen [...] els que afirmen, en els debats actuals, que l'Estat no ha d'exercir cap paper en la construcció de la memòria, ja que l'Estat en la tradi-

ció de la modernitat occidental mai no ha deixat d'imposar una narració sobre el seu propi passat i la seva pròpia legitimitat. La diferència rau a considerar des d'ell la memòria com un dret de la ciutadania» i no com una forma de legitimació del poder actual. I això és una qüestió bàsica que cal que els arxivers i arxiveres entenguin i tinguin en compte quan elaborin projectes de recerca i difusió d'aquesta memòria o passat convuls que ens persegueix i ens perseguirà fins que siguem capaços d'afrontar-ho d'una manera oberta i democràtica.

En un context de plena llibertat democràtica no es poden admetre memòries oficials unívokes i, molt menys, versions del passat que callin, amaguin o contradiguin les evidències històriques. Cal entendre i admetre que la

memòria, el dret a recordar, és un dret democràtic i universal que només té com a límit el respecte als Drets Humans i que, com a tal, les institucions democràtiques estan obligades a fomentar l'estudi i la difusió d'aquesta memòria a la societat, amb l'objectiu que aquesta societat l'assimili i la integri en el seu bagatge cultural. I és aquí on els arxius públics, com a part d'aquestes institucions que conserven el patrimoni documental i històric del país, tenen l'obligació d'actuar desenvolupant projectes de recerca i difusió del nostre passat per contribuir,

FIGURA 2. Logotip de l'Associació per a la Recupera-
ció de la Memòria Històrica de Catalunya.

d'aquesta manera, a una societat més democràtica. Un clar exemple de les diferents tipologies de memòries que existeixen a la nostra societat i el que ha de ser una veritable política democràtica de memòria, no exclou ni exclusiva, s'exposa clarament a la Declaració del Liceu del 2002, realitzada per les principals associacions memorialístiques de la societat civil catalana:

Volem, reclamem, que la memòria de l'experiència de la dictadura i les seves conseqüències, que la memòria i l'experiència de la lluita per la llibertat, s'incorpori al coneixement comú de les futures generacions [...]. Volem que aquest sigui el nostre llegat [...]. Un llegat de coneixement que faci ciutadans civilment més savis i, per tant, més lliures.

FIGURA 3. Carboners treballant als boscos de Sant Llorenç. Dècada del 1940. Arxiu Municipal de Matadepera (AMMAT).

Els arxius i la difusió del patrimoni històric i memorial

Actualment, la responsabilitat dels arxius en la difusió del patrimoni històric i memorial s'ha convertit en un ingredient imprescindible de la mateixa democràcia i així ha estat recollit, de diferents formes, pel nostre ordenament jurídic més recent, com ara l'Estatut d'autonomia de Catalunya del 2006 o la Llei d'arxius de Catalunya del 2001. L'article 54 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya determina que:

La Generalitat i els altres poders públics han de vetllar pel co neixement i el manteniment de la memòria històrica de Catalun ya, com a patrimoni col·lectiu que testimonia la resistència i la lluita pels drets i les llibertats democràtiques.

Aquest article 54 és la base jurídica sobre la qual els arxius catalans han de fonamentar la seva política de recerca i difusió del passat i de les memòries democràtiques. Aquesta apreciació queda reforçada, igualment, per la Llei d'arxius de Catalunya del 2001, que al preàmbul estima que «els arxius [...] són una de les fonts primàries i primordials d'informació per preservar la memòria històrica de Catalunya», i un dels eixos principals de la llei és «la incorporació de les diverses administracions públiques perquè col·laborin en les tasques de protecció i difusió del patrimoni documental i se'n responsabilitzin».

En aquest ordenament democràtic, la difusió del patrimoni històric i memorial per part dels arxius esdevé un imperatiu moral i social que no ha de ser passiu i limitar-se a acatar el que diuen les normes, sinó que ha de ser actiu en la recerca del valor social, cultural, polític i econòmic d'aquest passat, perquè aquests valors reverteixin en favor de la societat. Aquest és el fons ètic i moral que està darrere del nostre ordenament jurídic, el que li dona legitimitat democràtica, i és a aquest fons al qual, com a arxivers i ciutadans, ens devem. Els règims democràtics són els únics capaços de tolerar la pluralitat de visions sobre la història nacional que els moviments memorialístics representen, fins al punt que podem afirmar que la capacitat dels estats per acceptar i potenciar la pluralitat de memòries de la societat és un símptoma evident de la seva salut democràtica.

2. GUIA PER AL DISSENY D'UN PROJECTE DE RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA PER PART D'UN ARXIU

Els arxivers i arxiveres gairebé sempre ens queixem del desconeixement social de la nostra professió i dels mateixos centres d'arxius, que, majoritàriament, són vistos per la població com a llocs foscos i misteriosos on s'acumula la pols sobre tones de paperassa. D'aquest mal, a més, se'n deriven d'altres com ara l'escàs reconeixement de molts arxius municipals dins de les mateixes organitzacions públiques locals, la qual cosa els situa sempre a la cua de la resta de departaments a l'hora de rebre la correcta dotació de personal o assignació pressupostària.

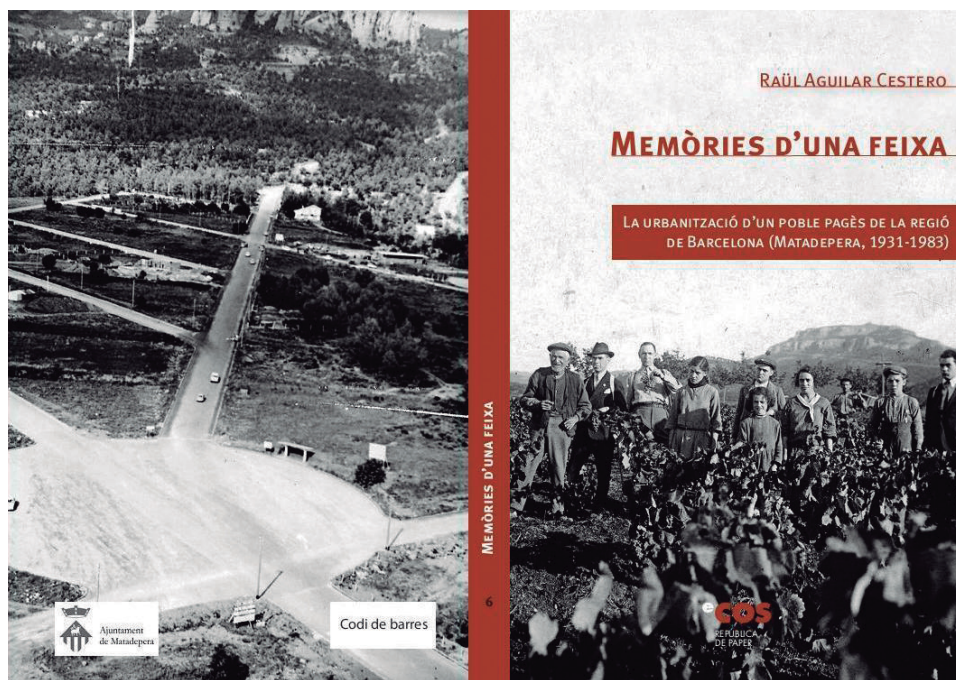

FIGURA 4. Portada del Llibre Memòries d'una Feixa.

Aquest fet té greus conseqüències sobre els mateixos arxius, ja que impossibilita el desenvolupament correcte de la seva tradicional tasca de conservació del patrimoni documental, però també impedeix que els arxius i els arxivers disposin del suport polític i tècnic necessaris per afrontar els nous reptes de la professió, com són la gestió documental del conjunt de l'organització en entorns electrò-

nics o la introducció d'una administració electrònica eficient, eficaç, transparent i oberta que respongui a les necessitats dels ciutadans.

Per trencar tots aquests tòpics i situar-nos dins de les nostres organitzacions com cal, és necessari que la nostra feina d'arxivers tingui un veritable interès social i fer-nos visibles a la societat com el que som o hauríem de ser: els encarregats que el nostre present i el nostre passat, el llegat cultural de les actuals generacions i de les que ens han precedit, quedi enregistrat, es conservi i sigui difós a la societat actual i futura de tal manera que esdevingui una font de coneixement imprescindible per a la presa de decisions col·lectives sobre el nostre present i el nostre futur. Només així, els arxivers i arxiveres guanyarem per a la nostra professió el reconeixement social que nosaltres sabem que té o pot tenir la nostra feina i, només així, podrem retornar a la societat tot el que aquesta societat ens ha donat en fer-nos els encarregats de les claus del dipòsit o del repositori digital de la seva memòria col·lectiva.

La guia que presentem està inspirada en l'experiència de l'AMMAT, com ja hem dit, però cal deixar ben clar que el que proposem no és un model tancat, en el qual totes les qüestions que assenyalen sobre el disseny, la planificació i la implementació d'un projecte d'aquest tipus tinguin una única forma de procedir. Perquè si precisament una cosa ens ha ensenyat l'experiència de *Memòries d'una feixa* és que cada projecte de recuperació de la memòria històrica engegat a escala local o comarcal ha de ser pensat des de si mateix i desenvolupat en relació amb la seva realitat històrica, social, política i econòmica. Només així, el projecte podrà respondre als interrogants específics d'aquella comunitat concreta sobre el seu passat i el seu present. Perquè des de la història local també es construeix la història general i a la inversa, però és en els exemples concrets, documentats científicament, on es troba la veritable història del que hem estat i el que som.

Requeriments d'arxiu

En principi, tots els arxius municipals que compleixen els requisits establerts als articles 21, 22, 31 i 7 de la Llei d'arxius estan capacitats, tant per disposició de recursos com de personal, per portar a terme un projecte de recuperació de la memòria històrica a escala local o regional. Però sabem que la realitat no sempre és la que defineixen les lleis i que, malauradament, existeixen arxius municipals, tant de poblacions petites que queden fora del SAC com de municipis que superen els deu mil habitants i formen part del SAC, que no compleixen molts dels

requisits establerts per la Llei d'arxius. En aquest sentit, és evident que falten instruments per revisar periòdicament que els arxius municipals i, en especial, els que formen part del SAC disposin del personal adequat i dels recursos necessaris, perquè aquesta situació, a més de contradir la llei, posa en perill el patrimoni documental i històric del país i causa greus perjudicis sobre els drets de la ciutadania que són inadmissibles en un estat democràtic i de dret.

Aquesta és la trista realitat i aquest és el principal impediment pràctic perquè un arxiu local pugui desenvolupar un projecte de recuperació de la memòria històrica. Contra aquests mals, només hi ha un camí: posicionar-nos col·lectivament com a arxivers a través de la nostra associació i buscar aliances amb altres professions i col·lectius afectats per aquestes mancances per denunciar la situació. Només així, la societat es farà ressò dels perjudicis que li reporta aquesta situació i podrà començar a exigir que se solucionin aquests problemes.

Un equip multidisciplinari

Tot projecte de recuperació de la memòria històrica impulsat per un arxiu que vulgui complir els requisits científics i el component cívic i democràtic que hem exposat en aquest treball haurà de disposar d'un comitè científic de caràcter multidisciplinari liderat per un arxiver. L'arxiver o arxivera és la peça clau de tot l'engranatge del projecte, el seu impulsor, qui cercarà el finançament, qui convocarà la resta de membres a les reunions, qui buscarà el suport polític i tècnic, etc. L'elecció d'aquest comitè científic per part de l'arxiver és de suma importància per aconseguir que el projecte arribi a bon port. En aquest sentit, exposem una sèrie de recomanacions que cal tenir en compte a l'hora de formar el comitè científic.

En primer lloc, l'arxiver ha d'analitzar quins han estat els elements més significatius de la transformació que ha patit la localitat o regió objecte d'estudi al llarg del segle XX. Era un poble rural que ha crescut fins a esdevenir una ciutat? Era un poblet de pescadors de la costa que s'ha transformat en un centre de turisme de masses? O era una petita ciutat que ha crescut fins a convertir-se en una ciutat industrial o dormitori? Etcètera. Si l'arxiver no és historiador o no coneix prou bé la resposta a aquestes preguntes és aconsellable contactar amb historiadors locals o de la universitat més propera per determinar la naturalesa d'aquesta transformació. Aquest pot ser el primer pas per incorporar un historiador al projecte perquè, encara que l'arxiver sigui també historiador, la seva feina dins del comitè científic i com a cap del projecte serà una altra.

El perfil de l'historiador que formi part del comitè científic ha de ser clarament d'història contemporània i expert en la convulsa història d'Espanya i Catalunya del segle XX. En aquest sentit, la millor opció és acudir al departament d'història contemporània de la universitat pública del radi d'influència de l'arxiu i cercar la col·laboració d'algun dels múltiples equips de recerca que hi ha sobre el franquisme, la Guerra Civil o la història de Catalunya, on és més que probable que ens trobem amb algun estudiant de doctorat disposat a incorporar-se al projecte o algun director de tesi doctoral desitjant que li ofereixin la possibilitat d'implicar un dels seus estudiants de doctorat en un projecte d'aquestes característiques. D'aquesta manera, incorporariem l'aval acadèmic i universitari en el camp de la història al nostre projecte i podríem sumar una tesi doctoral a la nostra recerca, la qual cosa, sens dubte, li donaria molta més profunditat d'anàlisi.

A l'arxiver i a l'historiador caldrà qui hi sumem també un ambientòleg i un antropòleg o, com a mínim, un dels dos, en funció de les particularitats que vulguem estudiar i segons en quins aspectes centrem el nostre estudi. L'ambientòleg serà més necessari si la nostra regió d'estudi ha patit grans canvis en el paisatge i els usos en les cobertes del sòl, com ara una urbanització intensa o una desforestació. En canvi, l'antropòleg ens aportarà una perspectiva més social i cultural d'aquestes transformacions que també pot enriquir molt l'estudi. L'ideal seria que aquest comitè científic es pogués crear, de manera gairebé natural, a partir dels contactes que l'arxiu estableix habitualment amb els investigadors que treballen als seus fons o, si no n'hi ha, amb persones conegudes de les universitats properes o d'altres institucions científiques, com ara centres d'estudi locals.

La planificació del projecte

La planificació d'un projecte d'aquestes característiques no tan sols és imprescindible per poder optar a ajuts i subvencions, sinó que és de compliment obligat en els òrgans de l'Administració pública com a prova de transparència administrativa i bona gestió dels recursos públics.² Seguint el que recomana l'ISO 21500:2012 sobre directrius per a la direcció i la gestió de projectes, el nostre projecte hauria de constar de tres fases generals, cadascuna amb aquestes tasques fonamentals:

1. Anàlisi i planificació (any 1)

- Formació del comitè científic
- Anàlisi i planificació

- Crida a la ciutadania perquè aportí materials (imatges, memòries, etc.)
- Disseny d'entrevistes

2. Seguiment i control (any 2 i 3)

- Recerca documental
- Realització i transcripció de les entrevistes
- Redacció de treballs (articles, llibres, etc.)
- Disseny de sistemes d'accés en línia

3. Comunicació/difusió del projecte (any 4 i 5)

- Difusió de la recerca: exposició, audiovisual, web o blog, publicació d'un llibre, etc.

En total, el projecte es pot allargar entre quatre i cinc anys, motiu pel qual és molt important fer tot el possible per establir una periodicitat realista de les tasques per acomplir en funció de la previsió dels recursos humans i econòmics disponibles els anys successius.

A banda de les tasques per fer dins de cada fase del projecte, hi ha altres elements que hem de tenir en compte a l'hora de planificar un projecte com ara les dates clau, els punts de control (reunions de seguiment o millora, avaluacions) i les dates d'entrega. Per ajudar-nos en aquesta tasca de planificació, actualment disposem de bons recursos informàtics de programari lliure que faciliten tant la planificació de les tasques (cronogrames) com el treball en equip. A més de les tasques, una altra terminologia que cal dominar per planificar correctament el projecte és el de «recurs». Un recurs pot ser tant un professional com el temps, l'espai de què es disposa, la tecnologia, els diners i el material que es pot fer servir per dur a terme una tasca determinada. Igualment, un factor crític en qualsevol projecte és aconseguir fer una estimació precisa del tipus i la quantitat de recursos necessaris que es necessiten per materialitzar-lo.

Cost del projecte i recursos disponibles en temps de crisi

Estimem que, actualment, el cost estimat d'un projecte de recuperació de la memòria històrica per un arxiu d'una població d'entre deu i vint mil habitants podria rondar els 10.000 euros: gravació i edició de les entrevistes, entre 0 i 1.000 euros; transcripció de les entrevistes, entre 0 i 200 euros; buidatge i recer-

ca documental, 3.000 euros; difusió de la recerca, 6.000 euros. Total aproximat: 10.000 euros.

Si dividim el cost total del projecte entre els quatre o cinc anys que pot durar, tenim que la despesa anual es mou en una forquilla entre els 1.500 i els 2.500 euros, una quantitat important però no inassolible per a la majoria d'administracions locals. La clau rau a saber explicar dins de la mateixa administració la necessitat del projecte i els beneficis que pot reportar a la població i de saber cercar subvencions d'altres administracions. Moltes vegades, projectes com aquests han donat lloc a un revifament de festivitats populars desaparegudes o la commemoració de fets històrics que s'han convertit en una gran atracció turística i, per tant, en una bona font d'ingressos per al municipi. Un bon exemple sobre la relació que hi ha entre turisme i patrimoni cultural i la commemoració de fets històrics com a recurs turístic és el magnífic treball portat a terme per Lourdes Boix (2001 i 2012) des de l'Arxiu Municipal de l'Escala. Tampoc no és gens descabellat voler incorporar algun tipus de finançament privat al projecte provinent de l'àmbit local, ja siguin empreses, fundacions o associacions de recuperació de la memòria.

El consens social i polític i la participació ciutadana

Una de les claus perquè un projecte d'aquesta mena arribi a bon port és aconseguir el consens social i polític i la participació ciutadana al seu voltant. Sabem que no és fàcil aconseguir-ho i que en els temps actuals hi pot haver prioritats molt més urgents, però hem de pensar i fer veure, tant als responsables polítics com a la societat civil, que del que estem parlant quan proposem un projecte de recuperació de la memòria històrica d'aquestes característiques no és de rememorar el passat únicament, sinó d'una nova forma de mirar cap al futur d'una altra manera a com ho havíem fet fins ara. Una forma de reinventar-nos col·lectivament com a societat per sortir de la crisi actual amb noves perspectives.

La possibilitat d'implicar la societat civil dependrà també del nivell d'autoorganització que aquesta societat civil disposi a escala local. Si existeixen associacions memorialístiques o no, entitats excursionistes, centres d'estudis locals, associacions de veïns, grups de cultura popular, etc., implicats o interessats en la recuperació de la seva memòria particular i de la memòria col·lectiva. Tot aquest riquíssim teixit associatiu que hi ha a la societat catalana és de gran valor per impulsar un projecte d'aquestes característiques i hem d'aprofitar-lo.

La millor carta de presentació d'un projecte d'aquestes característiques són els beneficis indubtables que presenta, com ara el reforçament de la identitat local, la recuperació d'entorns patrimonials i naturals, el foment del turisme cultural, la revisió del nomenclàtor, la retirada de simbologia franquista de l'espai públic, el foment de nous treballs i publicacions, la recuperació de símbols d'identitat, de festivitats populars i un llarg etcètera.

L'arxiu ha d'intentar que la ciutadania senti que el projecte també és seu, que hi participa activament. Això s'aconsegueix amb l'enregistrament de les històries de vida o de les fonts orals, però també demanant a la població, a través dels canals de comunicació públics i privats que hi hagi, que participi activament en el projecte aportant fotografies, documents, vídeos, diaris o memòries dels seus pares, avis, etc., que tinguin a casa seva. Una documentació que després serà conservada a l'arxiu a disposició de tothom. Igualment, l'aval acadèmic del projecte per part de les universitats i centres d'estudi, del qual ja hem parlat, pot ajudar a obrir moltes portes polítiques i aconseguir el finançament necessari.

La preparació i la gravació de fonts orals

En primer lloc, és bàsic que el grup de persones escollides per a les entrevistes sigui representatiu dels canvis experimentats a la població, tant a escala de classe social com de gènere. Això vol dir que han de ser persones grans, normalment de més de 60 anys, que puguin parlar del període cronològic que hem establert en el nostre projecte. Tant per a municipis petits com mitjans, és aconsellable arribar a la vintena d'entrevistes per aconseguir que siguin prou representatives. Fer moltes més entrevistes no té sentit si els testimonis no són realment significatius. Per preparar les entrevistes s'ha d'elaborar un qüestionari bàsic que ha de ser flexible. En el fons, del que es tracta és que les persones entrevistades expliquin les seves vides, començant pels antecedents familiars i la seva infància fins a arribar a l'actualitat.

Per fer les entrevistes és un gran avantatge que una televisió o ràdio local o comarcal col·labori en el projecte aportant algun professional i els materials necessaris. Si no és així, a gairebé totes les poblacions de Catalunya hi ha persones que ens poden ajudar en aquestes qüestions de manera voluntària. Ens referim a realitzadors, estudiants de ciències de la comunicació, cineastes aficionats o, fins i tot, alguna empresa de fotografia especialitzada en la gravació de vídeos.

Per a la realització de les entrevistes s'ha de confeccionar un document signat per l'arxiver coordinador del projecte i l'entrevistat en què s'exposi clarament que el sotassinat ofereix el seu testimoni perquè passi a formar part de la documentació custodiada per l'arxiu i que aquesta documentació serà de lliure consulta i utilització per part dels investigadors.

FIGURA 5. Portada de la revista d'història *Terme* (2013) dedicada als 35 anys del moviment ecologista de la Coordinadora per la Salvaguarda de Sant Llorenç.

Els canals de difusió i la seva incidència social

Contràriament al que es pugui pensar, la difusió del projecte hauria de començar des del moment en què es posa en marxa. Una molt bona opció de difusió d'aquest tipus és portar un diari públic del projecte a través d'un blog o

una pàgina de Facebook, en el qual anirem explicant, mitjançant petits textos i imatges, en què consisteix el projecte i com aquest projecte avança a cada pas: el buidatge documental, la realització de les entrevistes, les publicacions, les donacions o aportacions documentals de la població, els convenis i col·laboracions, les memòries anuals del projecte, els ajuts o subvencions i tot allò que sigui d'interès. D'aquesta manera donem visibilitat a la nostra feina des del primer moment i propiciem noves participacions de persones que coneixeran el projecte quan encara estan a temps d'intervenir. Evidentment, per poder obrir un blog o una pàgina de Facebook des de l'arxiu haurem de demanar l'autorització pertinent al màxim responsable del servei i fer-li veure la importància que té.

A tall de recomanació, cal tenir molt clar que tot el que pugem a aquestes plataformes haurà de ser de domini públic i caldrà citar convenientment els autors de les imatges i els textos. Una opció molt bona és crear una llicència Creative Commons per al blog, de manera que afavorim la utilització de tots els continguts per part de qualsevol persona.

Avui dia i com molt bé explica Jordi Graells, «cal fomentar un entorn rigorós i professional d'actuació específica del sector públic a les xarxes socials, bo i preservant el seu caràcter obert i garantint la seguretat i la privacitat de tots els que intervenen» (Graells, 2006: 157). En aquest sentit, disposem d'una bona eina que ens ajudarà en aquesta tasca, com és la Guia d'usos i estil a les xarxes socials de la Generalitat de Catalunya (<http://goo.gl/UJuBN>). A banda de la utilització de les noves tecnologies de la informació i la comunicació i de les xarxes socials, també hem de difondre el nostre projecte i fer una crida a la participació ciutadana a través dels canals tradicionals de difusió de la nostra organització (web, butlletí, etc.), així com a la premsa i la ràdio local, demanant la participació de la població amb vista a ser entrevistada i a aportar documents de qualsevol tipus sobre el període cronològic estudiat (Cerdà, 2000).

Quan s'hagin complert les primeres fases del projecte i estiguem en condicions de presentar un primer estat de la qüestió és important que el comitè científic redacti algun article per ser publicat en alguna revista científica de caràcter local o comarcal. Igualment, en anys successius haurem d'intentar publicar nous articles per a congressos o altres revistes científiques de més difusió en els quals puguem aprofundir en determinades temàtiques i matèries clau de la recerca. En funció de la rebuda que aquests articles tinguin en el món acadèmic i científic de les disciplines en què ens movem podem, fins i tot, optar a ampliar el nostre marc interpretatiu i fer del nostre objecte d'estudi un exemple a escala global

que tingui cabuda en alguna revista científica de caràcter internacional, la qual cosa reforçarà enormement el nostre discurs a escala local demostrant la seva importància.

Un cop la recerca hagi finalitzat serà el moment de plantejar-nos la necessitat de la publicació dels resultats. En aquest sentit, la publicació d'un llibre continua sent la millor opció, perquè permet articular un discurs coherent de tota la investigació, però hi ha moltes modalitats possibles a l'hora de publicar un llibre i hem d'estudiar quina és la que millor s'adapta a les necessitats i les possibilitats econòmiques del projecte, des de la publicació digital i l'autoedició fins a l'edició tradicional. Igualment, la publicació d'un llibre implica la seva presentació per part dels autors, no tan sols a la població objecte de l'estudi, sinó també en poblacions veïnes, universitats i altres ambients acadèmics i socials com ara associacions de veïns i centres excursionistes, així com a la premsa i ràdio local i la premsa digital i escrita de més difusió, on és més difícil publicar, però on també podem trobar el ressò per al nostre projecte.

Una altra possibilitat de difusió és la realització d'un documental en el qual s'inclouguin fragments de les entrevistes realitzades, explicacions del comitè científic del projecte i altres experts i documents d'arxiu. No cal dir que, en la societat actual, dominada per la cultura audiovisual, la realització d'un documental dóna una gran visibilitat al treball fet i multiplica les seves possibilitats de difusió a través d'Internet.

Un altre element de difusió important pot ser la realització d'una exposició sobre els continguts del projecte, on, avui dia, a més de la tradicional exposició presencial (Berche, 1991), existeixen múltiples formes d'exposició virtual a través d'Internet que van de la més simple al 3D.

En tot cas, del que es tracta és de programar correctament tots els elements de difusió, de tal manera que llibre, exposicions i altres eines de difusió no se solapin en el temps, sinó que apareguin de manera consecutiva. D'aquesta manera, podríem treure el màxim rendiment del nostre projecte allargant-ne durant anys la difusió. En aquest sentit, la política de difusió del projecte s'ha d'emmarcar dins de la política de comunicació de l'arxiu, que és a més llarg termini. Així doncs, la creació d'un projecte d'aquestes característiques es pot convertir en l'incentiu perfecte per establir les bases d'una bona política de comunicació, si és que el nostre arxiu encara no en disposa d'una. Hi ha magnífics treballs publicats sobre com es pot implementar una bona política de comunicació per a arxius, a la qual ens remetem per a aquesta qüestió (Reis, 2005).

Finalment, i encara que no ho haguem inclòs exactament dins del projecte, hi ha la confecció de materials didàctics per a les escoles i els centres de secundària del municipi. Actualment, hi ha múltiples recursos i bibliografia (Reverté, 2012; Trivó, 2005) que ens poden servir d'ajuda, començant per les experiències que alguns arxius de casa nostra han posat en marxa els darrers anys (Calzada, 2008).

CONCLUSIONS

Sabem per experiència pròpia que els projectes dels quals hem parlat en aquest treball representen un gran esforç organitzatiu, de treball i econòmic per als arxivers, però també sabem del cert que els rèdits que l'acompanyen són més importants encara, tant per a la comunitat on es desenvolupen com per al mateix arxiu que els patrocina.

En el passat XIV Congrés d'Arxivística de Catalunya, celebrat a Barcelona els dies 23, 24 i 25 de maig de 2013, es va parlar molt intensament de la necessitat que la professió deixi d'estar tan vinculada a l'àmbit cultural, patrimonial i de difusió d'aquests elements per centrar-se molt més en el que es considera el futur de la professió, la gestió documental en entorns electrònics i tot el que això implica també de transparència administrativa, *big data*, *opendata*, etc. En aquest treball voldríem trencar una llança en favor d'aquest doble vessant de la

XIV Congrés d'Arxivística de Catalunya
Arxius
Identitat i Estat
Barcelona. 23, 24 i 25 de maig de 2013

FIGURA 6. Cartell del XIV Congrés d'Arxivística de Catalunya.

professió d'arxiver o arxivera, la cultural i l'administrativa, perquè creiem que aporta un valor afegit molt gran als nostres coneixements, al mateix temps que ens obliga a moure'ns en un context de contínua formació i aprenentatge multidisciplinari de coneixements, elements clau per al desenvolupament de qualsevol disciplina científica. Aquest és un tresor que no podem perdre.

Quin és el principal problema amb el qual s'enfronten els arxivers i arxiveres que volen implementar sistemes de gestió documental a les seves organitzacions? No és precisament la falta de reconeixement i de suport polític i tècnic? Per no parlar dels arxius que han de gastar-se els seus escassos recursos en la conservació dels seus fons i no tenen capacitat per anar més enllà i plantejar-se projectes de difusió o de gestió documental. Què necessiten tots aquests arxius en condicions precàries, cada un al seu nivell, per poder disposar de més recursos i dur a terme una tasca més eficaç i eficient, d'acord amb el que la mateixa legislació estableix de manera, moltes vegades, poc realista i sense establir els mitjans necessaris per aconseguir-ho? Necessiten que la seva tasca sigui reconeguda i valorada com es mereix a escala social i a l'interior de les seves organitzacions. I això només s'aconsegueix obrint els arxius a la ciutadania i col·laborant estretament amb la societat civil per aportar el nostre gra de sorra, que pot ser molt important, a la resolució dels principals problemes que té plantejats la societat. En aquest sentit, la implantació d'un sistema de gestió documental eficient i eficaç a les administracions públiques no és un projecte en el qual la societat es pugui implicar d'una manera directa. És una qüestió organitzativa interna de l'Administració que, evidentment, incumbeix al ciutadà des del moment en què l'afecta en la seva relació amb aquesta administració i en els seus drets, però de la qual, en general, desconeix les grans implicacions que té i en la qual no pot participar d'una manera directa.

Perquè totes les administracions públiques i organismes privats apostin decididament per la implantació de sistemes de gestió documental cal una pressió ciutadana que la reclami i faci que el poder polític no continuï mirant cap a un altre costat en aquesta qüestió. Però com es pot fer que la ciutadania conegui millor els arxius i reclami a les institucions el desenvolupament de totes les seves possibilitats? Tant culturals com administratives. Només si primer complim totes les nostres obligacions de conservació i difusió del patrimoni documental i memorial de la societat, podrem ser reconeguts socialment i dintre de les nostres organitzacions com un servei públic imprescindible amb vista al present i el futur i, només així, podrem plantejar-nos la implantació d'un sistema de gestió documental. La prova evident de tot això es pot veure arreu de Catalunya. Els arxius

que han pogut implantar sistemes de gestió documental a les seves organitzacions són, majoritàriament, aquells que abans han estat desenvolupant durant anys programes de difusió del seu patrimoni i s'han obert a la societat que els acull fent-se visibles i forts a les seves organitzacions. No coneixem cap cas en què hagi estat al contrari.

Fruit d'aquesta realitat, estem convençuts que la difusió del patrimoni documental i memorial és un camí imprescindible que han de recórrer tots els arxius per poder posar fi al desconeixement social sobre la seva tasca i la modesta valoració que existeix dels seus serveis tant dins de les mateixes organitzacions com a la societat (Laporte, 2004). En aquest sentit, podem assegurar que la percepció social dels arxius ha millorat molt els darrers anys i ho ha fet, en bona part, gràcies al paper que han tingut els arxius locals, els més pròxims al ciutadà i els que més visites reben. Però els arxius municipals també són els arxius que tenen més incidència en la recuperació, la preservació i la difusió del patrimoni documental i memorial local i aquest ha estat un element clau en el canvi de percepció de la ciutadana respecte als arxius dels darrers anys.

Al nostre entendre, pensar que el futur de l'arxivística és, únicament, la gestió de documents administratius o records managements o una professió dividida a l'estil anglosaxó és un mite sense prou fonamentació que s'ha estès entre la professió, enlluernada, sens dubte, per les enormes possibilitats que ofereix la gestió documental i l'administració electrònica. Amb aquest treball només hem volgut contribuir a demostrar que les noves tecnologies i les demandes ciutadanes de coneixement del passat que hi ha en l'actualitat, juntament amb el nostre bagatge cultural i formatiu com a arxivers, obren un munt de camins inexplorats per la ciència arxivística en el camp de la difusió cultural i en la seva capacitat d'incidència social. Voler deixar de banda totes aquestes possibilitats que tenim els arxivers i arxiveres seria, realment, d'una ceguesa impròpia d'una professió que es vol i es considera científica, al mateix temps que dipositària d'uns valors de servei públic dins d'una societat democràtica.

NOTES

1. Per poder adaptar aquest treball de final del Màster d'arxivística als criteris d'edició de *Lligall* hem hagut de retallar gran part de la informació que donàvem sobre el projecte *Memòries d'una feixa*. Així doncs, remetem tots els qui vulguin conèixer el projecte amb més profunditat a consultar-lo a Recercat o al blog La Memòria Revoltada.
2. Vegeu les conclusions del 6è Laboratori d'Arxius Municipals (Barcelona, 18 de febrer de 2010), dedicat a la planificació dels arxius municipals.

BIBLIOGRAFIA

- . AGUILAR CESTERO, Raül. *Memòries d'una feixa. La urbanització d'un poble pagès de la regió de Barcelona (1931-1983)*. Barcelona: ECOS, 2012.
- . BIRULÉS, Fina. Contingència, historia y narración en Hannah Arendt (<http://goo.gl/uOkJPK>). Octubre del 2009.
- . BOIX, Lourdes. «Historia, ciudadanía y turismo cultural». A: DIVERSOS AUTORS. *Archivos y cultura: manual de dinamización*. Gijón: Trea, 2001, p. 107-134.
- . BOIX, Lourdes. XV Programa de la Festa de la Sal. La festa del patrimoni immaterial. Ajuntament de l'Escala, 2012.
- . CALZADA OLIVELLA, M. *Les fonts primàries a l'ensenyament. Les relacions entre el món escolar i l'arxiu. Visió general de Catalunya. El cas de Sant Feliu de Guíxols*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2008.
- . CERDÁ DÍAZ, Julio. «El archivo municipal y su relación con los ciudadanos». *Lligall*. Revista Catalana d'Arxivística, 16 (2000), p. 365-382.
- . DOMÈNECH, Xavier. «El asalto al olvido. Entre el poder y la sociedad». A: VINYES, Ricard (ed.). *El estado y la memoria. Gobiernos y ciudadanos frente a los traumas de la historia*. Barcelona: RBA, 2009, p. 425-440.
- . GRAELLS I COSTA, Jordi. «Les xarxes socials revolucionaran la professió d'arxiver». *Lligall* 32 (2006), p. 157-171.
- . LAPORTE, Antoni. «El coneixement i la imatge dels arxius a Catalunya». *Lligall* 22 (2004), p. 485-503.
- . REIS FONTANALS, M.; SAURÍ, C.; SERCHS, J.; SOLÀ, F. «La comunicació externa dels arxius a Catalunya: per un feedback global». *Lligall* 23 (2005), p. 153-190.

- REVERTÉ VIDAL, Pilar. «L'elaboració de materials didàctics amb fonts d'arxiu». *Lligall* 33-34 (2012), p. 205- 229.
- TRAVERSO, Enzo. *De la memòria i el seu ús crític*. Barcelona: Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2008.
- TRIVÓ TRAVERIA, G. *Enseñar a pensar históricamente: los archivos y las fuentes documentales en la enseñanza de la historia*. Barcelona: Horsori, 2005.
- VINYES, Ricard. «La memoria como política pública». A: GUIXÉ, Jordi; INIESTA, Montserrat (eds.). *Políticas públicas de la memoria. I Coloquio Internacional Memorial Democràtic*. Barcelona: Milenio, 2009.

RESUM

Aquest treball té per objectiu reflexionar sobre els conceptes de *memòria* i *història* aplicats a la ciència arxivística i exposar els elements claus per al disseny, la planificació i la implementació d'un projecte de recuperació de la memòria històrica a escala local o comarcal impulsat des d'un arxiu.

Aquestes reflexions i propostes sorgeixen de l'experiència del projecte *Memòries d'una feixa*, impulsat per l'Arxiu Municipal de Matadepera (AMMAT) entre el 2006 i el 2012, el qual, des d'una perspectiva interdisciplinària i de fort compromís cívic, ha donat lloc a diverses publicacions, presentacions, xerrades i cursos sobre la història recent de Matadepera, que, al seu torn, han dotat de discurs i han impulsat diverses iniciatives polítiques i ciutadanes de protecció del patrimoni cultural i natural, així com de recuperació de pràctiques tradicionals de gestió del paisatge dins de l'entorn del Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.

RESUMEN

Este trabajo tiene por objetivo reflexionar sobre los conceptos de *memoria* e *historia* aplicados a la ciencia archivística y exponer los elementos clave para el diseño, la planificación y la implementación de un proyecto de recuperación de la memoria histórica a escala local o comarcal impulsado desde un archivo.

Estas reflexiones y propuestas surgen de la experiencia del proyecto *Memòries d'una feixa*, impulsado por el Archivo Municipal de Matadepera (AMMAT) entre los años 2006 y 2012, el cual, desde una perspectiva interdisciplinaria y de fuerte compromiso cívico, ha dado lugar a varias publicaciones, presentaciones, charlas y cursos sobre la historia reciente de Matadepera, que, a su vez, han impulsado varias iniciativas políticas y ciudadanas de protección del patrimonio cultural y natural, así como de recuperación de prácticas tradicionales de gestión del paisaje dentro del entorno del Parque Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, y las han dotado de discurso.

ABSTRACT

The aim of this article is to reflect on the concepts of *memory* and *history* applied to archival science and set forth the key elements for the design, planning and implementation of a project to recover historical memory on a local or regional level promoted by an archive.

These reflections and proposals emerge from the experience of the *Memòries d'una feixa* project, promoted by the Matadepera Municipal Archive (AMMAT) between 2006 and 2012, which, from an interdisciplinary perspective and a strong civic commitment, has given rise to a number of publications, presentations, talks and courses on the recent history of Matadepera. This, in turn, has lent discourse and fuelled a series of political and popular initiatives to protect cultural and natural heritage, and to recover traditional practices of landscape management in the context of Sant Llorenç del Munt i l'Obac Natural Park.

RÉSUMÉ

Ce travail permet de s'interroger sur les notions de mémoire et d'histoire appliquées aux sciences archivistiques et d'exposer les éléments-clés pour concevoir, programmer et mettre en place un projet de récupération de la mémoire historique à l'échelle locale ou régionale à l'initiative des archives.

Ces réflexions et propositions sont le fruit du projet *Memòries d'una feixa*, qui a été mené à l'initiative des archives municipales Matadepera (AMMAT) entre 2006 et 2012. Ce projet, qui a été réalisé avec une approche interdisciplinaire et qui répond à un réel engagement civique, a donné lieu à différentes publications, présentations, à des tables rondes et à des formations sur l'histoire récente de Matadepera, lesquelles ont ensuite encouragé différentes initiatives politiques et citoyennes de protection du patrimoine culturel et naturel, ainsi que pour la récupération des pratiques traditionnelles de gestion du paysage au sein du Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac.